
Vlaamse werkgroep Bevolkingsonderzoek**ADVIES nr. 18-04**

Betreft: advies over bevolkingsonderzoek op basis van het 'Gezondheidskompas', risicobevraging bij burgers van 45+

In Vlaanderen is het screenen van bevolkingsgroepen naar een risico of ziekte onderhevig aan de wetgeving op het bevolkingsonderzoek (<https://www.zorg-en-gezondheid.be/beleid/beleid-preventieve-gezondheidszorg/bevolkingsonderzoek>). De reden daarvoor is dat, in tegenstelling tot wat veelal gedacht wordt, screening niet alleen positieve gevolgen heeft die mogelijk beoogd worden maar op persoonlijk en maatschappelijk vlak ook niet gewenste effecten kent. In die zin is screeningsonderzoek, dat beantwoordt aan de definitie van bevolkingsonderzoek in het kader van ziektepreventie, in Vlaanderen onderhevig aan een toestemming door de minister bevoegd voor het gezondheidsbeleid (art. 7). Een toestemming vergt voorafgaand een advies van de Vlaamse werkgroep Bevolkingsonderzoek.

Zorg en gezondheid kan ook om een toestemming voor bevolkingsonderzoek verzoeken (art. 7, §2, 2° lid, 1°). Ook in dat geval is een advies van de Vlaamse werkgroep Bevolkingsonderzoek vereist op basis van een aanvraag voor toestemming.

Een aanvraag tot toestemming voor bevolkingsonderzoek moet gebeuren via het formulier dat ook op de website van Zorg en Gezondheid staat: <https://www.zorg-en-gezondheid.be/formulier-voor-de-aanvraag-van-een-toestemming-voor-een-bevolkingsonderzoek-in-het-kader-van>. De aanvraag dient alle informatie te bevatten om de werkgroep toe te laten de positieve en negatieve effecten te beoordelen en zodoende een afweging te maken (bijlage bij de regelgeving: <https://www.zorg-en-gezondheid.be/besluit-van-de-vlaamse-regering-van-12-december-2008-betreffende-bevolkingsonderzoek-in-het-kader>).

Als de minister een bevolkingsonderzoek namens de Vlaamse Regering organiseert, is ook hij verplicht hierover voorafgaand advies te vragen aan de Vlaamse werkgroep Bevolkingsonderzoek (art. 4, 5°). Daartoe is ook informatie nodig die gevraagd wordt in het formulier 'aanvraag toestemming bevolkingsonderzoek'.

Situering

Het gezondheidskompas (www.gezondheidskompas.be) is een initiatief van Zorg en Gezondheid. Het is een online webapplicatie, gebaseerd op de (papier) Gezondheidsgids van Domus Medica en het Findrisc screeningsinstrument dat DiabetesLiga toepast in het kader van het Halt2Diabetes pilootproject. De Vlaamse overheid is eigenaar van de applicatie, maar laat het inhoudelijke beheer over aan partnerorganisaties DiabetesLiga en Domus Medica. Via deze webapplicatie krijgen burgers toegang tot een vragenlijst die peilt naar een aantal risico's of aandoeningen, leefstijladvies geeft in functie van de antwoorden en zo nodig doorverwijst naar de huisarts voor verder onderzoek en opvolging. Het instrument zal actief worden gepromoot naar alle Vlaamse burgers van 45 jaar en ouder, te starten met twee pilootregio's. Indien jongere personen de vragenlijst invullen krijgen zij niet alle vragen te zien en wordt het advies ook aangepast aan de leeftijd. Op 05/10/2018 werd een aanvraag voor toestemming besproken in de werkgroep Bevolkingsonderzoek voor implementatie ervan in twee pilootregio's.

Voor de gezondheidsgids van Domus Medica werd op 15 maart 2013 een toestemming voor bevolkingsonderzoek gegeven. Op de vergadering van 05/10/2018 van de werkgroep Bevolkingsonderzoek

werden aanvragen geagendeerd tot herziening van een aantal onderdelen van de Gezondheidsgids. Die bespreking is uitgesteld tot 22/11/2018. Tot er een advies is over deze aanvragen, blijft de huidige Gezondheidsgids de basis voor het Gezondheidskompas. Als de Gezondheidsgids wordt aangepast zal, indien van toepassing, ook het gezondheidskompas naar analogie worden aangepast. Voor het Halt2Diabetes project van Diabetes Liga werd op 22 september 2016 een toestemming voor bevolkingsonderzoek gegeven.

Bespreking

Gezondheidsprobleem

Verschillende partnerorganisaties verspreiden gezondheidsboodschappen en geven de burger adviezen om gezonder te gaan leven (= leefstijladviezen). Vanuit de gezondheidszorg worden preventieve initiatieven genomen om op basis van een risico-inschatting een specifieke begeleiding en nazorg op te starten (vb. Findrisc in het kader van de diabetespreventie, Gezondheidsgids in het kader van preventie in de huisartspraktijk..). Die begeleiding en nazorg omvat bijna altijd ook aanmoediging om gezonder te gaan leven (vb. gezonder eten, minder sedentair leven, meer bewegen, stoppen met roken, bewuster omgaan met alcohol..). Via de gezondheidszorg wordt de burger op dit moment nog onvoldoende bereikt of aangezet om een gezondere leefstijl aan te nemen. Voor de realisatie van de Vlaamse gezondheidsdoelstelling 'De Vlaming leeft gezonder in 2025' gaat het bijhorend strategisch plan uit van een aantal nieuwe accenten, waaronder het inzetten op initiatieven rechtstreeks gericht op de burger. Dit past in een veralgemeende visie om de zelfzorg, zelfredzaamheid, health literacy enz. te versterken.

Doelgroep

Het aanbod van het gezondheidskompas richt zich hoofdzakelijk tot Vlaamse burgers van 45 jaar en ouder. In eerste instantie zal het worden geïmplementeerd in de 2 pilootregio's waar Halt2diabetes van start gaat. Omdat de promotie voor de applicatie algemeen zal zijn, valt niet te vermijden dat ook personen jonger dan 45 jaar het gezondheidskompas invullen. Aan deze personen zal leefstijladvies gegeven worden, maar de Findrisc wordt voor hen niet berekend omdat die test slechts gevalideerd is vanaf de leeftijd van 45 jaar. De werkgroep stelt zich de vraag of deze tool niet aan haar basisfinaliteit zal voorbijgaan, nl. bereiken van die personen die momenteel niet worden bereikt met leefstijladvies. Hierop wordt geantwoord dat deze bezorgdheid terecht is en dat het daarom de bedoeling is om de 'community' te betrekken bij het promoten van het gezondheidskompas (via apothekers, buurtwerk, enz.).

Screeningsinstrument

Het gezondheidskompas peilt naar de volgende risico's of aandoeningen die reeds deel uitmaken van de Gezondheidsgids: cardiovasculaire risico's, diabetes (via Findrisc vragenlijst die ook peilt naar gezonde voeding en fysieke activiteit), rookgedrag, problematisch alcoholgebruik, vaccinatie tetanus en influenza, familiaal verhoogd risico op colorectale kanker of borstkanker. In de toekomst wordt mogelijk een onderdeel toegevoegd i.v.m. verhoogd valrisico voor 65+ (afhankelijk van bespreking aanvragen Gezondheidsgids (zie boven)).

Het instrument genereert drie types van adviezen:

- 1) leefstijladviezen: geven het individu adviezen om zelf initiatieven te nemen om gezonder te leven en, gezonde keuzes te maken. Die adviezen zijn gebaseerd op de adviezen van de partnerorganisaties preventie en op de door hen uitgewerkte en gevalideerde preventiemethodieken.
- 2) adviezen waarin aangeraden wordt om een vraag, probleem of risico met de huisarts bij gelegenheid (vb. bij een volgend contact) te bespreken. Die adviezen zijn gebaseerd op de Gezondheidsgids en houden ook rekening met andere factoren, bijvoorbeeld als blijkt dat betrokkene onder medisch toezicht staat of (het aantal) risicofactoren beperkt zijn en de directe noodzaak tot medische opvolging minder duidelijk is. Hiermee wordt over-verwijzing en onnodige ongerustheid vermeden en wordt tegelijk voldoende informatie gegeven.
- 3) adviezen waarin voorgesteld wordt de huisarts te raadplegen voor verdere begeleiding, oppuntstelling of nazorg. Die adviezen vloeien rechtstreeks voort uit de beslisbomen die horen bij de Findrisc of de Gezondheidsgids.

De precieze formuleringen van de adviezen die de burger krijgt, i.f.v. bepaalde antwoorden zijn nog niet beschikbaar.

Diagnose en behandeling of andere zinvolle handelingen

Aan de hand van een unieke (anonieme) code kan de burger op elk moment zijn antwoorden en leefstijladviezen opnieuw raadplegen. Bij bepaalde antwoorden of scores wordt doorverwezen naar de huisarts, die instaat voor verdere onderzoeken en opvolging, in overeenstemming met de gangbare richtlijnen in de Gezondheidsgids van Domus Medica.

De applicatie beschikt ook over een aparte toegang voor huisartsen. Wanneer een burger naar zijn huisarts wordt verwezen, kan de huisarts via deze aparte toegang en aan de hand van de unieke code de antwoorden van de burger overlopen, aanvullen of corrigeren. Vervolgens genereert de applicatie advies voor de huisarts voor verdere opvolging/afhandeling, bv. glycemie bepalen, toedienen griepvaccin, ...

De toepassing registreert wanneer de oorspronkelijke resultaten van de burger opnieuw worden opgevraagd via de aparte toegang voor huisartsen. Dit geeft een indicatie in welke mate een verwijzing naar de huisarts effectief gevolgd werd.

In de pilootregio's worden diverse organisaties en zorgverstrekkers, waaronder huisartsen, gesensibiliseerd om het gebruik van de applicatie te promoten.

Bevolkingsonderzoek in het algemeen

De applicatie slaat de ingevulde gegevens op in een databank en genereert een unieke code per sessie. Er worden geen persoonsgegevens noch ip-adressen opgeslagen.

Dit betekent dat voor evaluatiedoeleinden er informatie zal zijn over bijvoorbeeld de kenmerken van wie een vragenlijst invulde, wat de antwoorden waren, welke risico's er gedetecteerd werden, welke adviezen er werden gegeven en of een huisarts de antwoorden online raadpleegde, maar niet wat er als opvolging aan initiatieven plaatsvond

Advies

De werkgroep geeft principieel een positief advies over het aanbieden van het gezondheidskompas in de 2 pilootregio's, maar formuleert daarbij volgende voorwaarden:

- de adviezen die burgers krijgen na invullen van de vragenlijst worden voor de implementatie ter informatie voorgelegd aan de Vlaamse werkgroep Bevolkingsonderzoek.
- de evaluatie van het gebruik van het 'Gezondheidskompas' in de pilootregio's wordt, voorafgaand ruimere implementatie, voorgelegd aan de Vlaamse werkgroep Bevolkingsonderzoek

Prof. Dr. Bettina Blaumeiser,

Voorzitter Vlaamse werkgroep Bevolkingsonderzoek